

Forfatter: Blicher, Steen Steensen

Titel: Noveller

Citation: Blicher, Steen Steensen: "Noveller", i Blicher, Steen Steensen: *Noveller*, udg. af Esther Kielberg ; Henrik Ljungberg , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1991, s. 336. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-blic03val-shoot-idm140515386282992/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Noveller

- Matth. 26,39. – *en Mørkhedens Gestalt*: en skikkelse fra Djævelens rige. – *Journal*: fr. dagbog.
- 29 *Varmhed*: væmmelse. – *malicious*: ondskabsfuld. – *viller*: behager. – *gjør Ugedage*: udfører ugentligt arbejde (om hoveri). – *af sløkkelige Folk*: af finere familie.
- 30 *Condition*: ansættelse. – *Frygter ikke* (...) *tillyde*: Matth. 10,28.
- 31 *Denne Slægt er traug som jeg selv*: om pietismen, der bredte sig i Danmark under Christian VI (1730-1746). – *Ja, Herre!* (...) *Førfængelighed*: Dav. Saltn. 39,12. – *kaldte*: udnævnte.
- 32 *Arlangendes* (...) *Eviighed*: Dav. Saltn. 103,15-17. – *paa Marken*: i vildnisset, ødemarken. – *Vejret*: ørkenvinden. – *dets Sted* (...) *meere*: Det er forsvundet fra stedet. – (...) *indtil Eviighed*: 1824-udg., men ikke de senere, afsluttes med: (*Fundet, gennemseet og udgivet af S.S. Blicher*), jf. n.t.s. 7 om tiden.

Røverstuen

Trykt første gang i No II (1827). Optrykt i SNI og GnN V. Om varianter udover den i noterne nævnte: se SS& X, 206f.

Steffet er hentet i lokale sagn og i barndomsoplevelser, således måske ligesom i *Eneste Bam* Charlotte v. Schinkels historie, se n.t.s. 222.

- 33 *højryggede Ager*: agre, som en særlig pløjning over lang tid har gjort højest på midten og skrånende ud mod begge sider. – *Cultur*: opdyrkning. – *Bulker*: egl. skillevægge; her forhøjninger mellem to hjulspor. – *Væntinger*: boliger. – *Hæuse*: stakke af sæd, haln eller hø. – *Kaalgaarde*: køkkenhaver. – *Fællesskab*: landsbyernes jordfællesskab fra før udskiftningen 1781 (se ndf). Markerne lå da uindhegnede.
- 34 *pæret* (om krat): lavt og tæt. – *Bæveresp*: træarten bævreasp. – *den femte Ejer*: Før 1781 havde bønderne ofte langt til deres spredte jordlodder. Ved udskiftningen samlodes disse mest muligt. – *Aunshjerg*: folkelig udtale af Aunshjerg, B.s grandonkels gård. – *fær*: kraftig.
- 35 *Centaurejer*: gr. fabeldyr, halvt menneske, halvt hest. – *Kunpen*: fyr, karl. – *alligevel*: jy. skont. – *Vippeme*: aksene. – *give* (...) *Fangst*: jagsprog; give det dræbende stød. – *Sadelknappen*: den opretstående forreste del af sadlen. – *Fjerdingsmil*: ¼ mil; 1 mil = ca. 7,5 km.
- 36 *Favne*: 1 f. = 225 cm. – *Delinquent(er)*: forbryder, der skal straffes; især om dødsdømte. – *bit et bitte Korn*: vent et øjeblik. – *løse*: bede. – *klæde Stjæle og Hjul*: Efter henrettelsen blev den dømtes lig lagt på et hjul, anbragt vandret på en pæl (stjælen). – *gaae med Skubkarren*: gøre strafarbejde (jorderarbejde ved fæstningsanlæg). *Skubkarre(n)*: trillebør.
- 37 *Tønder(et)*: letfængeligt stof, f.eks. trøsket træ, fyrsvamp eller klude; del af fyrstøj; det opbevarede i *Fyrstøden* (lille rund metaløske). – *Nu falder Gudsaar mig til*: nu er det min tur (til at skyde). – *Skurrehat*: paddehat.

- 38 *slaae en Potte mod en Dør*: Nytårsaften var det skik på landet at slå pottesitu mod dørene. – *hartad*: næsten. – *Stenfej*: se n.t.s. 12. – *vore genialiske Comedier*: J.L. Heibergs vaudevilleer, som B. ikke yndede, opførtes fra 1825. – *genialisk*: åndfuld. – *Gammelstrandsconversationsen*: det folkelige sprog, fiskerkonerne ved Gammelstrand i Kbh. brugte. – *ad libitum*: lat. efter behag. – *meeromvorte*: ovennævnte. – *Raad*: råddele.
- 39 *Forladning*: prop af papir eller lignende, der anbringes sammen med projektilet i våben, der lades forfra. – *Søsknapper*: kunne if. overtro bruges som bøsseugler mod overnaturlige væsener. – *skyd ham paa Pølsen*: skyd ham ihjel. – *Rendekugler*: store hagl til riffelbøsser. – *Hyldebøsse*: legetøjsbøsse af udhulet hyldegren.
- 40 *forskrive fra Udlandet*: se ndf. – *billige*: rimelige. – *Authorhanens*: forfatterbanens. – *in specie*: især. – *den danske Pasquino*: Heibergs blad *Kjøbenhavns flyvende Post* (1827-1828, 1830, 1834-1837, udg. af DSL 1981-1984) eller *Dansk Litteratur-Tidende* (1811-1836), som B. ikke yndede pga. deres kritik af hans værker. *Pasquino*: smædeskriver, æreskænder. – *Hoibergs Guldaldrig* (...): fra Hs komiske epos *Peider Paan* (1719-1720), 2. bog, 1. sang. – *L.*: Aug. Lafontaine (1758-1831): ty. forfatter til populære romaner og noveller, hvoraf mange, i lighed med de nedennævnte fire ty. forfatters værker, oversattes til da. og optoges i tidsskrifter som *Læ. Visse* forkortede forfatternavne i *Reverstenen* er skrevet ud i *GnN* – *v. . . d. . . V. . .*: K.G. van der Velde (1779-1824): ty. forfatter til historiske romaner; blev kaldt »den tyske Walter Scotts«. – *ad modum*: lat. på følgende måde, i denne stil. – *H.*: den ty. digter E.T.A. Hoffmann (1776-1822), hvis fantastiske fortællinger var populære. – *R.*: *A.*: kan være E. Raupach (1784-1852) (eller K.Fr. Richter) og J.A. Apel (1771-1816), begge ty. forfattere, der blev læst i Danmark i 1820'erne.
- 41 *Commerz*: omgang. – *Varub(e)*: menneske, der kan antage ulveskikkelse. – *Vampyr(er)*: if. serbisk overtro natligt væsen, der dræber og suger blodet af mennesker. – *W. S.*: Walter Scott (1771-1832): skotsk forfatter, beundret af B.; hans romaner fik stor betydning for genrens udvikling; blev oversat til da. fra 1821. – *C.*: måske den ty. romanforfatter H. Claren, pseud. for K.G.S. Heun (1771-1854). – *Shawt*: sjæl. – *Roghylte*: primitivt bondehus. – *Rane(n)*: stang eller stænger til hvileplads for hæng. – *Oversalt*: overhovedet. – *sc. e*: scottiske. – *Læjebiblioteker(er)*: privarejet bibliotek med hjemlån af bøger mod betaling; første da. l. opstod 1725. L. spillede en stor rolle i 18. og 19. årh.; de afløstes af folkebibliotekerne. – *Læseselskab(er)*: læsersammenslutning, der købte ny litteratur med henblik på cirkulation mellem medlemmerne. Disse købte efter cirkulationen bøgerne eller lod dem indgå i ls bibliotek. L. opstod i beg. af 18. årh., i Danmark ca. 1750-1800. – *Manuscripter til Udstyr*: litt. artikler (bl.a. i *Læ* 1824) fortalte, at W. Scott fik så store honorarer for sine bøger, at en af hans døtre fik ms. til en ny roman i medgift. – *S.*: måske den eng. romanforfatter T. Smollett (1721-1771); hans roman

Peregrine Pickle har brede beskrivelser af jagtscener. – *tager* (. . .) *Remå* til: tager tilløb. – *Siegfried v. Lindenberg*: komisk roman (1779, da. 1786) af den ty. forfatter J.G. Müller (1743-1828), der udgav sine værker anonymt. – *Hænderne er Esaus* (. . .): 1. Mos. 27,22.

- 42 *Pegasus*: if. gr. mytologi bevinget best; symbol på digtorevnen. – *hvor det ikke er* (. . .) *rigtigt*: hvor der sker overnaturlige ting. – *phantasmagorisk*: som har med spøgelse at gøre. – *Ladegaard(sporten)*: gårdsplads mellem avlsbygninger. – *forknyttede*: forkrøblede.
- 43 *Tiendtageren*: opkræveren af *Tiende*, dvs. 1/10 af årets afgrøde, til jordejer eller præst. – *Ridefogden*: slotsforvalteren, der forestod gårdens drift og havde opsyn med hoveriarbejdet. – *Håndedrengen*: drengen, som passede hundene; ofte om person, der behandles dårligt. – *Bryststykke*: brystbillede. – *Tiden for nærværende Begivenheder*: måske 1730'erne, jf. dragterne; den ty. kirke (se n.t.s. 50) er endnu ikke opført; på Bremerholm (se n.t.s. 46) udfører tugthusfanger stadig strafarbejde. – *grundmurede* (om parykker): spøgefuldt om gammeldags parykker med flere rader stivede bukler i nakken. – *Kabuds(er)*: hue med ørekapper til mænd. – *Rullebukser*: formentlig om lange bukser, det blev rullet op over knæet, når man havde støvler på. – *ærlige og velbyrdige*: agrværdige og af fornem stand. – *ordentligvis*: sædvanligvis. – *Domestiquerne*: tjenestefolkene.
- 44 *Kok*: urbane. – *carmoisinnød*: mørk højrod. – *Steffe*: af tykt, uldent stof med indvævet mønster. – *Kalvekyrds(et)*: skjortebryst med kruset bryststrimmel. – *Hovedstykke(r)*: egl. kapitel i katekismus; her brugt spøgende. – *guldgulterende*: med besætning af gulddindvirkede bånd. – *(stor)blommede*: blomstrede.
- 45 *Gjækkerte*: hjasen. – *synderlig(ste)*: besynderlig. – *Rulle* (egl. rudel): hjorteflok. – *slaaet an paa hans Fod*: fulgt hans spor. – *Palstrup*: herregård. – *Sextenender*: hjort med seksten takker på geviret; her om junkerens mange aner. – *Mariagen*: se n.t.s. 20. – *tog ham paa Komet*: sigtede på ham. – *troede godt*: var ikke sky. – *for det første*: indtil videre.
- 46 *Isr*: behøver. – *Justitien(s)*: retfærdigheden. – *Bremerholm*: i Kbh.; her lå flådens skibsvarft, hvor tugthusfanger indtil 1739 udstod deres straf. – *Konden stak i*: problemet bestod i. – *Vestevig*: ca. 30 km SV for Thisted; indtil reformationen munkeløster, derefter herresæde. – *Ladefoged*: havde opsyn med gårdens avl. – *bude*: beordre.
- 47 *Jacobinerhue*: den frygiske hue, den fr. revolutions symbol; lignede en nisschue. – *Slejetegning*: foreløbigt udkast. – *beslaae*: rulle sejl sammen og binde dem fast til råen (stangen, se også n.t.s. 178). – *rebe*: gøre sejlene mindre. – *Svabergas(es)*: matros eller skibsdreng, der spuler dæk. – *Spinatus navalis*: spøgefuldt: skibsbånd. – *Fløj(et)*: vimpel eller vindpose. – *Nathus(et)*: kompasshus. – *Posen*: spanden. – *Spiltouge(et)*: bås i hestestald. – *snærre(t)*: blive sveden.
- 48 *kaste sig* (om øl): blive dovent. – *meerbemeldte*: førsmalte. – *Storhussøllene*: en gruppe elletæer (siden fjernet) mellem Demstrup og Avnsbjerg. – *Horsejeg(s)*: dobbeltbækkasin. – *blade*: om råens lekketone.

- 49 *Viborg*: dvs. tugthuset i V. – *billigt*: rimeligt. – *krupne*: krogede. – *Spærer*: spær. – *Mose*: måske Høglid Mose ca. 7 km vest for Frederiks (se n.t.s. 50). – *Vældunger*: gyngende grund med kilder under.
- 50 *hverre Syn*: fordrøje synet; om: gøglesyn. – *meeromværte*: foromtalte. – *Enmer*: gløder. – *Kul*: forkullede rester. – *den tyske Kirke*: Frederiks Kirke, bygget 1766 for de tyske bønder indkaldt af Frederik V til opdyrkning af heden. – *et gammelt Sagn*: genfortalt af B. i *Oldsagn fra Heden* (1824) (SSk VI, 157). – *formaledede*: forbandede.
- 51 *Huling*: lavning. – *Eenstedgaarde*: udflyttergårde fra tiden for udskiftningen (se n.t.s. 34). – *Rydhaage*: herregård ca. 7 km øst for Struet. – *for en Fjels Skyld*: for en sikkerheds skyld.
- 52 *Sævegande*: beskyttelsesvagt. – *Camera clara*: apparat til tegning af genstande efter naturen. – *Beenhus(et)*: hus på kirkegården, hvor opgravede skeletter opbevarede.
- 53 *Bucephalus*: navnet på den makedonske konge Alexander den Stores (356-323 f.Kr.) stridshest. – *Phantasi* og *Morphesi*: personifikationer af fantasien og søvnen. – *en face*: forfra.
- 54 *Belzazar*: *shans Farve* (...): Dan. 5,6. B. var en babylonisk konge, for hvem profeten Daniel tydede en gådefuld skrift på væggen. – *meget mere*: tværtimod. – *havde* (...) *Troen thænde*: havde fået syn for sagn; jf. den vantro Thomas, Joh. 20, 24-29.
- 55 *purificeret*: rensat. – *Materie*: emne. – *Inquisitorer*: forhørsdommere. – *skjødte om*: brod sig om. – *Fux*: rødbrun hest. – *Belle*: isabellafarvet (gullig-hvid) hest.
- 56 *Møjsken*: se n.t.s. 10. – *Gyngeskjeme(n)*: en ældre slags vugge- eller ryste-kertne.
- 57 *Entrez*: fr. kom ind. – *Peste*: fr. for pokket! – *echapperet*: se n.t.s. 24. – *Hærskole*: menstring af tropper.
- 58 *stod ved Hestfolkene*: var dragon. – *Comet*: officer af yngste grad i et rytterkompagni. – *Cuirassierne*: kavaleriet.
- 59 *Kroner*: 1 Krone = 4 mark (se n.t.s. 9). – *Vadfejsted*: ved Høglid; omtalt i VA (SSk XX, 235).
- 60 *Ungern*: En datidig krig i Ungarn med da. deltagelse er ej identificeret. – *Janitskare*: tyrkisk fodfolkskorps. – *Min Broder*: i 1730'erne ejedes Vestervig Kloster af en kornet Johan Moldrup og hans bror.
- 61 *Manden*: herremanden. – *dominere*: skælde ud. – *blusser op*.
- 62 *Lyst afør aa mørk ubaag!* (...) *et gammelt Eventyr*: Trylleformularen er kendt fra forskellige versioner af eventyrtypen *Den lille Sko* (nr. 47 i Sv. Grundtvig: *Katalog over Danmarks Folkeeventyr* (1861-1883). Udfyldt af Axel Oirik (1888ff)). En af dem, *Den røde Ko*, handler om en prinsesse (E. Tang Kristensen: *Eventyr fra Jylland* (1881), s. 38ff.). – *vel god*: for god. – *Pakke*: oppakning. – *Loths Histrie*: For odelæggelsen af byerne Sodom og Gomorra bød Gud Lot at flygte med sin familie og advarede dem mod at se sig tilbage. Lots hustru trodsede advarslen og blev til en salt sø. 1. Mos. 19,26. – *fast*: hurtigt. – *hådede sig*: fik foden indviklet.

- 63 *specifikke Tyngle*: vægtfylde. – *equal*: lig med. – *fjerdingsvej*: se n.t.s. 35. – *svarer Rægning*: berale sig. – *handelige*: håndterige. – *kaset*: gravet.
- 64 *Lisbeth Madame Madser*: holbergsk tiltaleform. – *Troglodyt*: huleboer.
- 65 *Klør*: fyr. – *Catastrophe(s)*: her i den klassiske gr. tragedies betydning: skæbne vending, som altså kan føre til både godt og ondt. – *Sædegaard*: herregård, der havde været adelssæde før 1660.
- 66 *Hestehaven*(n): indhegnet græsningsplads for heste; nu om jordstykker, der tidl. blev brugt som h. – *Pinsefesten(s)*: Op til 1848 afholdtes efter gl. skik pinsefest i Aumtsbjerg Hestehave. Herom i *TVP*, 145 og *VA* (SSk XIX, 222). Se også *De tre Helligaftener*, s. 215. – *Noahs Due*: 1. Mos. 7,11. – *har eller finder*: GnN: > *har fundet eller finder*. – *Viser*: dial. bidronning. – *raaber ud*: om biernes rummen, før de sværmer. – *Bladeskvald*: piiben i blade. – *nyriær*: myldret. – *firmer*: bevæget sig hurtigt. – *Qvadrille*: dans, der danses af fire par. – *Sotske*: landlig dans. – *Dyrehaven* (. . .) *Charottenlund*: også på Bs tid yndede udflugtsmål. I *VA* sammenhænger B. Hestehaven med D. (SSk XXI, 222). – *pletteret*: overtrukket med et finere metal. – *Aftensang*: eftermiddagsgudsstjeneste.
- 67 *Kjærsholm*: herregård. – *Vindfælde*: træ, blæst om af vinden.
- 68 *saa prynsk som nogen Pommerkok*: så vigtig som en kalkunsk haan. – *polsk Dands*: her vel: polka. – *skifter Ejermænd*: Aumtsbjerg havde fra 1732 til 1827 haft ti forskellige ejere. – *trofast Kjerlighed* (. . .): 1833-udg. har her tilføjelsen: „en Himmel under Jorden.

Sildig Opvaagnen

Trykt første gang i *Nø V* (1828). Optrykt i *SN II* og *GnN VI*. Om varianter: se *SSk XII*, 211f.

- 69 (*Orig. Fortælling*): er udeladt i *SN* og *GnN*. – *Delirium*: her: sindsförvirring.
- 70 *billig*: berettiget. – *hvor Skolen dengang stod i slet Rye*: udeladt i *SN* og *GnN*. – *uanseligt*: ubestrideligt. – *Chapeau*: (ball)kavaler. – *resignerer*: giver frivilligt afkald. – *Proposition*: forslag. – *allerhelst*: især. – *Qvadrillen*: se n.t.s. 66.
- 71 *Puns(eg)las*: punsch: drik, blandet med vin, vand og sukker. – *Coquette*: letfærdig kvinde. – *synderlig*: mærkelig. – *Asym*: ansigtsudtryk (om sjælelig tilstand).
- 72 *Vampyrer*: se n.t.s. 41; her om forførelsesker. – *vert*: ugunstigt.
- 73 *Dillynambær*: hegsternte hyldesdagte; her *abundne*, dvs. ikke på vers. – *die holde Sittsamkeit* (. . .): fra den ty. digter G.A. Bürgers (1747-1794) digt *Die Beyden Liebenden*; lyder i sammenhæng: *Die Wollust ist sie in der Nacht/ die holde Sittsamkeit bei Tage*: «Hun er vellysten selv om natten/ om dagen den hulde ærbarnhed».
- 74 *Phœbus*: Apollon, i gr. mytologi kunstens – her sangens – gud. – *Bacchus*: i rom. mytologi vinguden. – *besluttet*: afsluttet. – *Kaldsbrev*: udnævnelsesbrev (til præstembede). – *forlagt til*: opt. flyttet til; her i betydningen an-